

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi

Analysis of the Maqam Structures of The Verbal Works in the Nikriz Maqam Found in the Trt Repertoire According to The Regions in Turkey

Melike Kasılan¹ , İnanç Aras Oruç²

¹Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Devlet Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü, Hatay, Türkiye

²Mustafa Kemal Üniversitesi, Antakya Devlet Konservatuvarı, Şan Anasanat Dalı, Sahne Sanatları Bölümü, Hatay, Türkiye

ÖZ

Türk müziği tarihi incelendiğinde Arel sisteminin, müzik biliminde pozitivist yaklaşımların ortaya çıkmasıyla birlikte şekillendiği anlaşılmaktadır. Böylece gelenekselci perspektifin yerini sistematik yaklaşımlar olarak makamlar matematiksel değerler üzerinden tanımlanmaya başlanmıştır. Ancak gelenekselci kuramcıların makamları sadece seyir özellikleri üzerinden tanımlıyor olması durumu, Türk halk müziğinde de makamsal tasnifi mümkün kılmaktadır. Bu çalışmada amaç, TRT repertuvarında bulunan nikriz makamındaki sözlü eserleri farklı kuramcılara göre incelemek ve eserlerin makamsal yapılarını Türkiye'deki bölgelere göre karşılaştırmalı analizini yapmaktır. Nitel araştırma yönteminin tarama ve içerik analizi yöntemleriyle yapılan çalışmanın evrenini, TRT repertuvarında nikriz makamında olduğu tespit edilen yirmi dört eser oluşturmaktadır. Örneklemine ise amaçlı örnekleme yöntemiyle her bölgeden seçilen iki eser oluşturmaktadır. Elde edilen veriler sonucunda türkülerde genellikle neva perdesi üzerindeki buselik seslerinin kullanıldığı, birçok kuramcıya göre türkülerin seyir özellikleri bağlamında nikriz makamını karşılamasa da dizi bakımından kuramcılarının tarifini karşıladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: TRT Repertuvarı, Nikriz makamı, Türk Halk Müziği, Makamsal Analiz, Makam

ABSTRACT

When the history of Turkish music is examined, it is understood that the Arel system was shaped with the emergence of positivist approaches in music science. Thus, the traditionalist perspective was replaced by systematic approaches and the makams began to be defined through mathematical values. However, the fact that traditionalist theorists defined makams only through their progression features makes modal classification possible in Turkish folk music as well. The aim of this study is to examine the vocal works in nikriz makam in the TRT repertoire according to different theorists and to make a comparative analysis of the makam structures of the works according to the regions in Turkey. The universe

İnanç Aras Oruç — inanc.aras@mku.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 06.10.2025 — Kabul tarihi/Accepted: 26.11.2025 — Yayın tarihi/Published: 30.11.2025

Bu makale, 24-26 Nisan 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen "IV. Uluslararası Müzik Araştırmaları Öğrenci Kongresi"nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Telif hakkı © 2025 Yazar(lar). Açık erişimli bu makale, orijinal çalışmaya uygun şekilde atıfta bulunulması koşuluyla, herhangi bir ortamda veya formatta sınırsız kullanım, dağıtım ve çoğaltmaya izin veren Creative Commons Attribution License (CC BY) altında dağıtılmıştır.

Copyright © 2025 The Author(s). This is an open access article distributed under the Creative Commons Attribution License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited.

of the study, which was conducted with the screening and content analysis methods of the qualitative research method, consists of twenty-four works determined to be in nikriz makam in the TRT repertoire. The sample consists of two works selected from each region using the purposive sampling method. As a result of the obtained data, it was determined that buselik sounds on the neva fret were generally used in folk songs, and that although according to many theorists, the folk songs did not meet the nikriz makam in terms of progression features, they met the theorists' definition in terms of scale

Keywords: TRT Repertoire, Nikriz maqam, Turkish Folk Music, Maqam Analysis, Maqam

Giriş

Türk müziği kendi içerisinde Türk halk müziği ve Türk sanat müziği olarak ayrılmaktadır. Her ne kadar üslup, tavır, form, icra ortamları ve enstrümanlar bakımından birbirinden farklı müzikal dinamiklere sahip olsa da geçmişten günümüze kadar etkileşim içerisinde olmuşlardır. Söz konusu etkileşimin örneklerini repertuvar üzerinde görmek mümkündür. Ancak kuramsal tanımlara yönelik perspektifler incelendiğinde Türk halk müziğinin makamsal tarifleri bağlamında birçok farklı yaklaşımların olduğu dikkat çekmektedir.

Türk halk müziğinin Cumhuriyet dönemi müzik politikaları çerçevesinde yeniden inşa edilme süreci, kuramsal bağlamda yeni yaklaşımların da odak noktası olmuştur. Özellikle Türk halk müziğinin batılılaşma veya modernleşme adı altında batı müziği ile harmanlanarak aktarılma süreci, kavramsal tartışmalarla birlikte kuramsal eksiklikleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle Türk halk müziğinde makam tartışması, günümüzde hala canlılığını sürdürmektedir. Makam kavramı Türk sanat müziğinde sistematik bir şekilde kuramsal çerçevesi oluşturulurken, Türk halk müziğinde beste mantığının olmaması ya da kaynak kişilerin seslendirdikleri ezgileri herhangi bir makamla adlandırmaması durumu, Türk halk müziği ezgilerinin analizinde farklı adlandırmaların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Nitekim Türk halk müziği ezgileri için makam kavramı yerine kullanılan ayak kavramı, söz konusu farklı adlandırmaların başında gelmektedir. Özellikle Türk halk müziğinin kuramcıları olarak bilinen eski hocalar tarafından makam kavramı katı bir şekilde eleştirilerek yerine ayak kavramının kullanılması gerektiği üzerine telkinlerde bulunmaktadır. Ancak ayak kavramı konusunda da farklı görüşlerin olması, söz konusu durumu tamamen çıkmaza sürüklemektedir.

Günümüzde makam yerine ayak kavramının kullanılmasının yanlış bir tabir olduğu görüşü akademik ortamlarda yaygınlık kazanmaya başlasa da makamların Türk halk müziği icracıları tarafınca bilinmemesi veya uygulama aşamasında eksikliklerin olması, Türk halk müziğinde makam incelemelerinde sistematik tanımların yapılmasında sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Nitekim türküler üzerinden yapılan makamsal tasnifler incelendiğinde makam kelimesinin çekinilerek kullanıldığı, “eserin makamı şu makamdır” diyerek net bir makam tanımlaması yapmak yerine “eser şu makam dizisini kullanmakta” veya “eser şu makamla benzer özellikler göstermektedir” şeklinde ifadelerin tercih edildiği görülmektedir. Söz konusu kullanımların ise birçok müzik okulunda sadece Arel nazariyatına göre makamların dörtlü ve beşliler üzerinden tanımlanmasından kaynaklandığı açıkça görülmektedir.

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi Arel nazariyatı aslında Rauf Yekta Bey'in on yedili perde sistemi yerine eşit olmayan yirmi dört aralığa bölmelerinin devamı niteliğindedir. Rauf Yekta Bey'in vefatından sonra Arel ve Ezgi, sistem üzerinde birtakım değişiklikler yapmıştır (Çakı ve Çolakoğlu Sarı, 2025). Türk müziği tarihi incelendiğinde Arel sisteminin müzik biliminde pozitivist yaklaşımların ortaya çıkmasıyla birlikte şekillendiği anlaşılmaktadır. Böylece gelenekselci perspektifin yerini sistematik yaklaşımlar olarak makamlar matematiksel değerler üzerinden tanımlanmaya başlanmıştır. Yani gelenekselciliği savunan ve makamları seyir özellikleri üzerinden açıklayan Abdülbaki Nasır Dede gibi kuramcılarının yerini makamlara daha keskin çerçeve çizerek yaklaşan ve makamları tamamen dörtlü ve beşlilerle anlatan Arel sistemine geçiş almıştır. Ancak hala günümüzde Nasır Dede'nin perspektifini sürdüren, gelenekselciliği savunan akademisyenler ve araştırmacılar bulunmaktadır. Bu kuramcılarının makamları sadece seyir özellikleri üzerinden tanımlıyor olması durumu, Türk halk müziğinde de makamsal tasnifi mümkün kılmaktadır. Yani Türk halk müziğinde beste mantığının olmaması ve müzikal ezgiden daha çok söz unsurunun ön planda olması dolayısıyla makamsal tarifleri dörtlü ve beşliler üzerinden değil de seyir özellikleri bağlamında yapılabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, türküler nikriz makamı örneği üzerinden tasnifi yapılırken genellikle seyir özellikleri bağlamında ele alınmış aynı zamanda farklı kuramcılarının nikriz makamı tasniflerine de yer verilmiştir.

TRT repertuvarında yer alan nikriz makamındaki sözlü eserlerin Türkiye'deki bölgelere göre makamsal seyirlerinin incelendiği bu çalışmada, ilk olarak nikriz makamıyla ilgili farklı kuramcılarının tasniflerine yer verilmiştir. Daha sonra repertuar içerisinde bölgelere göre yapılan evren tablosu içerisinde amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen türkülerin makamsal tasnifi yapılmaya çalışılmış ve böylece nikriz makamının Türkiye'deki bölgelere göre seyir farklılıkları tespit edilmiştir. Daha önce Türk halk müziğinde makamsal tasnifler yapılmış olsa da nikriz makamı özelinde özellikle bölgelere göre bir seyir analizinin olmaması durumu, çalışmayı önemli kılmaktadır.

Amaç

Bu çalışmada amaç TRT repertuvarında bulunan nikriz makamındaki türkülerin, makamsal yapılarının bölgelere göre analizini yapmak ve bölgelere göre nikriz makamını incelemektir.

Önem

Çalışma, TRT repertuvarında bulunan nikriz makamındaki türkülerin tespit edilmesi, tespit edilen nikriz makamındaki türkülerin makamsal yapılarını bölgelere göre analizinin yapılması, çalışmanın ilk defa yapılıyor olması ve bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara kaynak olması bakımından önemlidir.

Sınırlılıklar

Çalışma için gerekli olan eserlerin notası TRT repertuarında yer alan notalar ile sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte eserlerin sınıflandırılması Türkiye'deki yedi bölgeye göre yapılarak sınırlandırılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yönteminin tarama modeli ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Veriler ise literatür tarama yöntemiyle toplanmıştır. İlk olarak tarama yöntemiyle elde edilen veriler konu başlıklarına göre kodlanmıştır. Daha sonra kodlanan veriler konu başlıklarına göre sınıflandırılarak çalışmanın içerisindeki gerekli bölümlerde açıklanarak içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni TRT repertuarında bulunan nikriz makamındaki yirmi dört adet türkü oluşturmaktadır. Söz konusu türkülerin listesi tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Evren Tablosu

TRT Repertuar No	Türkünün Yöresi	Türkünün Adı	Türkünün Kaynak Kişisi	Türkünün Derleyicisi
1358	Bursa-Keleş	Bahçede Erik Dalı	-	Ömer AKPINAR
03744	Konya	Çek Deveci Develeri Engine	Yöre Ekibi	TRT Müzik Dairesi Başkanlığı
3429	Muğla- Fethiye	Eyübümün Gezdiği Dağlar Meşeli	Recep Erkul	Özay Gönülüm
436	Gaziantep	Bahçalarda Zerdâli	Hüseyin Yıkıcı	Muzaffer Sarısözen
3193	Erzincan	Ondört Bin Yıl Gezdim	Ali Ekber Çiçek	Ali Ekber Çiçek
2	Isparta- Barla	Şu Aydın'ın Uşağı	Yalçın Özsoy	Nida Tüfekçi
3904	Trabzon	Sen Bu Yaylaları Yayliyamasun	Cemile Cevher	Cemile Cevher
182	İskeçe	Penceresi Yola Karşı	Rüştü Eriç	Ahmet Yamacı
4204	Erzincan- Tercan	Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir	Âşık Davut Sûlari	Turan Engin
1338	İzmir-Ula	Ben Susadım Sular İsterim	Ali Rıza Soylu	Muzaffer Sarısözen
1017	Bergama	Entarisi Mavili	Gülsüm Gencer Bahar Yetişen	Muzaffer Sarısözen
2721	Amasya-Merzifon	Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim	Âşık Musa Aslan	Ankara Devlet Konservatuvarı
3937	Ordu- Perşembe	Gireb'i Alayım Mı Fadime'm	Kadir Önel	Erdem Çalışkanel

4642	Giresun	Giresundan Çıktım Saat Beş İdi	Osman Kalaycı	Ankara Devlet Konservatuvarı
1089	Ankara	Harman Yeri Yaş Yeri	Mücip Arcıman	Hamdi Özbay
1434	Eskişehir	İndim Dereye Durdum	Mehmet Alkan	Nida Tüfekçi
369	Söğüt	Kekliği Vurdum Taşda	Mustafa Şimşek	Muzaffer Sarısözen
962	Seyitgazi- Kırka Nahiyesi	Odam Kireç Tutmuyor	Satı Yeşil	Muammer Uludemir
4652	Bolu- Göğnük	Selime'min Kapusu Demir	Niyazi Aydın	Ankara Devlet Konservatuvarı
344	Manisa	Sigaramın İncesi	Haydar Bayçın	Muzaffer Sarısözen
192	Giresun	Sokak Başı Meyhane	Cemil Uzel	Ümit Tokcan
3891	Burdur	Şişedeki Gülyağı	Rahmi Uğur	Hamit Çine
2261	Denizli	Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor	Özay Gönülüm	Özay Gönülüm
802	Söğüt	Şu Söğütte Bir Kuş Var	Mustafa Şimşek	Muzaffer Sarısözen

Evren tablosunda yer alan nikriz makamındaki türküler Türkiye'deki bölgelere göre ayrıldığında Marmara bölgesine ait üç türkü, İç Anadolu'ya ait dört türkü, Ege Bölgesine ait beş türkü, Güneydoğu Anadolu bölgesine ait bir türkü, Doğu Anadolu bölgesine ait iki türkü, Akdeniz bölgesine ait iki türkü, Karadeniz bölgesine ait altı türkü bulunmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise amaçlı örnekleme yöntemiyle her bölgeden seçilen iki eser oluşturmaktadır. Ancak Güneydoğu Anadolu bölgesine ait tek eser bulunduğu için toplamda on üç eser incelenmiştir. Söz konusu eserlerin listesi tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2

Örneklem Tablosu

TRT Repertuvar No	Türkünün Yöresi	Türkünün Adı	Türkünün Kaynak Kişisi	Türkünün Derleyicisi
1358	Bursa-Keleş	Bahçede Erik Dalı	-	Ömer AKPINAR
03744	Konya	Çek Deveci Develeri Engine	Yöre Ekibi	TRT Müzik Dairesi Başkanlığı
436	Gaziantep	Bahçalarda Zerdâli	Hüseyin Yıkıcı	Muzaffer Sarısözen
3193	Erzincan	On dört Bin Yıl Gezdim	Ali Ekber Çiçek	Ali Ekber Çiçek
2	Isparta- Barla	Şu Aydın'ın Uşağı	Yalçın Özsoy	Nida Tüfekçi
3904	Trabzon	Sen Bu Yaylaları Yayliyamasun	Cemile Cevher	Cemile Cevher
4204	Erzincan- Tercan	Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Alidir	Âşık Davut Sûlari	Turan Engin
1338	İzmir-Ula	Ben Susadım Sular İsterim	Ali Rıza Soylu	Muzaffer Sarısözen
2721	Amasya-Merzifon	Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim	Âşık Musa Aslan	Ankara Devlet Konservatuvarı
962	Seyitgazi- Kırka Nahiyesi	Odam Kireç Tutmuyor	Satı Yeşil	Muammer Uludemir
3891	Burdur	Şişedeki Gülyağı	Rahmi Uğur	Hamit Çine

2261	Denizli	Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor	Özay Gönülüm	Özay Gönülüm
802	Söğüt	Şu Söğütte Bir Kuş Var	Mustafa Şimşek	Muzaffer Sarısözen

Farklı Nazariyatçılara Göre Nikriz Makamının Tarifi

Nikriz makamı, eski makamlardan biri olup, sistemci okulda tam bir makam olarak kabul edilmeyerek yirmi dört şube içerisinde yer almıştır. Ayrıca sistemci okul nikrizi “niyritz” adı altında ikiye ayırmıştır. Söz konusu ayrıma göre beş sestene meydana gelen nikrize “niyritz-i sagir” (küçük niyritz), sekiz sestene oluşan nikrize ise “niyritz-i kebir” (büyük nikriz) adı verilmiştir. Niyritz-i kebir, günümüzde kullanılan nikriz makamıdır. Lâdikli Mehmet Çelebi’ye göre niyritz-i sagir daha sonradan kullanılmamaya başlanmış ve böylece günümüze kadar ulaşamamıştır.

Merâgi ise nikriz makamının şemalarını vermiştir. Şemada gösterildiği gibi dizinin, günümüzde kullanılan nikriz makamının dizisiyle benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Diziler arasındaki tek fark düğâh ve segâh perdeleri arasında (C) harfi ile gösterilen mücennep aralığının oluşma durumudur. Söz konusu bu aralık sistemci okulda, tanini aralığı içinde olan en geniş aralıktır. Melodik ve seyir özelliklerine göre sistemci okuldaki müzik icracıları bu aralığı küçük ve büyük mücennep oranına kadar kullanarak (C) harfi ile göstermişlerdir. Nedeni ise sistemci okulun Türk müziği ses sisteminin on yedi perdeli ses sistemini kabul etmesidir. Nitekim (C) aralığını hem küçük hem de büyük mücennep aralıklarının değiştirici işaretleri gösterilmesi gerekirse, ses sisteminde değişiklik söz konusu olacağı için ses adedi artacaktır. Dolayısıyla sistemci okul kurucuları, kendi bildikleri ses sistemi üzerinde herhangi bir değişikliği kabul etmemektedir (Kutluğ, 2000).

Abdülbaki Nasır Dede, eski icracıların nikriz makamını iki farklı türde kullandıklarını dile getirmektedir. Bazı icracılar eviç perdesini, bazı icracılar ise acem perdesini makamın asıl perdesi olarak kabul ettiği için aralarında kimi zaman anlaşmazlık olduğunu ifade etmektedir. Bu anlaşmazlık nazariyatçılar arasında da görülmektedir.

Nasır Dede, nikriz makamıyla ilgili açıklamalarında diğer nazariyatçılarda olduğu gibi ikiye ayırmamaktadır. Tek bir nikriz makamından bahsederek, söz konusu makamın ise aslında nikriz-i kebir olduğunu, zamanla kebir kelimesinin kullanılmayarak günümüze nikriz olarak geldiğini dile getirmektedir (Kutluğ, 2000).

Ekrem Karadeniz makamın çoğunlukla neva kimi zaman ise rast ve neva perdelerinden seyre başladığını dile getirerek iki farklı şekilde seyir skalasının olduğunu ifade etmektedir. İncelediği notaların üzerinde bir kısım eserlerin başında eviç perdesine mahsus diyez, bazı eserlerde ise hicaz perdesine mahsus diyez işaretinin kullanıldığı dikkatini çekmiş olup kürdi perdesine mahsus bemol işaretinin de yazılmasını gerekliliğini vurgulamıştır. Karadeniz’e göre makam rast ve neva perdelerinden seyre başlayarak hicaz makamı seyrinde olduğu gibi düğâh, kürdi, hicaz, neva, eviç, gerdaniye muhayyer perdelerini kullanmaktadır. Daha sonra neva ve hüseyini perdeleri üzerinde kısa duruşlar yaparak hicaz makamının

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi çşnisini meydana getirmektedir. Dönüşte ise eviç perdesi acem perdesine dönüştürülerek hicaz makamı gibi karar doğru seyredip rast perdesinde karar etmektedir. Karadeniz, nikriz makamının hicaz makamından tek farkının karar perdesi olduğunu savunmaktadır (Karadeniz, T. Y.).

Arel ise nikriz makamını farklı görüşlere göre ele almıştır. Arel'e göre nikriz makamı mürekkep bir makamdır. Nedeni ise tiz dörtlüde iki farklı seyir şeklinin olmasıdır. Söz konusu dörtlü seyri kimi zaman rast, kimi zaman da buselik olarak karşımıza çıkmaktadır. Arel hicaz makamını tanımlarken aynı diziyi gösteren tiz dörtlüde rast dizisinin esas dörtlüyü oluşturduğuna, nikriz makamında ise aynı dizinin farklı iki şekilde kullanıldığına değinmektedir. Nedeni ise hicazda bulunan dörtlünün kullanışıyla aynı periyot çevre içinde gelişmesidir. Ancak hicaz makamını basit makam olarak gösterirken aynı dizi seslerinden oluşan nikriz makamını eviç perdesinin iki farklı şekilde kullanılmasından kaynaklı basit ve mürekkep olarak ayırması dikkat çekmektedir. Yine aynı şekilde Dr. Ezgi'nin nikriz makamı tarifinde de farklılıklar bulunmaktadır. Dr. Ezgi nikriz makamını basit bir makam olarak nitelendirmekte olup acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir.

Ezgi nikriz makamı dizini şu şekilde açıklamaktadır:

Birinci Nikriz dizisinin şekli ile yapılan seyirde, cüz'i bir asmalık his olunuyorsa da durak epeyce metindir. Güçlüsü de nevâ olduğundan bu diziyi müstakîl(basit) saydık. İkinci acemli dizide, durak tamamıyla asma kalıyor ve dizinin ikinci "dügâh-la" nağmesinden dize doğru bir hicaz. (Kutluğ, 2000, ss. 207-208)

Ezgi'nin yapmış olduğu tanımda olduğu gibi hicaz çşnisi karar inerken nikriz çşnisine dönüşmektedir. Bu görüşü Yakup Fikret Kutluğ da onaylamakta olup, söz konusu durumu destekleyecek şekilde açıklamalarda bulunmaktadır. Kutluğ, hicaz makamının dizi sesleri nikriz makamının içinde de yer aldığını, sadece karar perdesi olarak rast perdesini hicaz dörtlüsünün pest bölgesine eklendiğini ve böylece nikriz beşlisi seslerinin meydana geldiğini ifade etmekte olup, nikriz ve hicaz makamlarının dizilerinin birbirine çok yakın diziler olduğunu söylemektedir (Kutluğ, 2000).

Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde başladığını dile getirmektedir. İlki karar perdesi civarından başlamaktadır. Bir diğer seyir ise güçlü perdesi olan neva civarından başlamasıdır. Eğer karar perdesinden başlanırsa seyir çıkıcı, neva perdesi civarından başladığında ise inici- çıkıcı seyir meydana gelmektedir. Makamın asma karar perdeleri ise neva, gerdaniye, nim hicaz, dik kürdi ve nadir de olsa dügâh perdesidir. Kutluğ, makamı zenginleştirmek için tiz sekizlide bulunan eviç perdesini kaldırarak buselik dörtlüsü içinde seyredildiğini ve rast perdesinden itibaren rast beşlisi içinde rast çşnisi ile geçki yapılabileceğini söylemektedir. Kutluğ ayrıca nikriz kararlarda bir ayrıcalık görüldüğünden ve söz konusu ayrıcalığın ise bazı bestelerde nikriz çşnisiyle değil rast çşnisi ile karar verilmesi olduğunu dile getirmektedir. Yani nikriz beşlisi kullanılmamakta olup rast beşlisi sesleriyle karar edilmektedir. Bu durum eski bestekârlar tarafından kullanılmıştır. Ayrıca nikriz makamı yeden almadan çoğu zaman yeden almadan karara gelmektedir (Kutluğ, 2000).

Sühan İrden nikriz makamını, “Nikriz-i Sagîr ve Nikriz-i Kebir” olarak ikiye ayırmıştır. Nikriz-i sagîr, seyre hicaz makamı dizi sesleriyle başlayıp rast perdesinde karar vermesine denir. Başka bir deyişle, seyrine Hicaz makamı sesleri ile neva perdesinden başlayıp hicaz, düğâh, dik kürdi seslerinde gezindikten sonra rast perdesinde karar etmesine denir. Nikriz-i Sagîr makamı ayrıca Rast makamı sesleri ile başlayıp Küçük Nikrizli karar verir veya Pençgâh-ı Asıl sesleriyle başlayıp Küçük Nikrizli karar vermesi şeklinde de kullanılır. Bu şekilde Rast ve Hicaz makamı dizi seslerinin içerisinde var olan farklı makam veya terkiplerle birleşerek daha büyük bir terkip meydana gelir. Nikriz-i kebir ise seyre Hicaz seslerinde Neva asıl makamı veya Acem’li Neva makamı yaparak başlayıp küçük nikrizli, yani nikriz-i sagir ile karar vermesine denir (İrden, 2023).

İsmail Hakkı Özkan’a göre nikriz makamı sekiz sesli bir dizi olarak gösterilebilir. Dizisi, yerinde nikriz beşlisine, neva perdesine rast dörtlü veya buselik dörtlünün eklenmesinden meydana gelir. Makamın durağı rast perdesi, seyri inici-çıkıcı bazen de çıkıcı olarak kullanılabilir. Makamın güçlüsü dizinin birleşim noktası olan neva perdesidir. Bu bilgiler sonucunda nikriz makamı basit makam grubuna girebilir. Fakat dikkat edilirse nikriz beşlisinin, dörtlüsü tam değildir. Yirmi altı komalık artık dörtlüden oluştuğu görülmektedir. Nikriz beşlisi, dörtlünün sonuna 1 tanini eklenmesiyle oluşmamış bir küçük mücennep eklenmesiyle meydana gelmiştir. Ayrıca nikriz makamı dizisinin güçlüsü yani neva perdesi üzerinde râst ve bûselik çeşnileri bulunur. Bu sebeplerden dolayı nikriz makamı basit makam grubuna değil birleşik (mürekkep) makam grubuna girmektedir (Özkan, 2020).

Makamın durağı rast perdesi, seyri inici-çıkıcı (bazen de çıkıcı), dizisi yerinde nikrîz beşlisine 5. derece nevâ perdesi üzerinde, bir râst dörtlüsünün ve yine aynı perdede bir bûselik dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir. Nikriz makamının güçlüsü olan neva perdesi aynı zamanda yarım karar perdesi olup üzerinde bûselik veya râst çeşniyle yarım karar edilir. Genellikle neva perdesi üzerinde çıkıcı nağmelerde râst çeşni, inici nağmelerde ise bûselik çeşniyi kullanmak uygundur. Tam tersi, neva yani güçlü perdesinde bûselik çeşniyle yarım karar edilmişse bu defa neva perdesindeki râst çeşnili kalış asma karardır. Nikriz beşlisi, hicaz dörtlüsünün pes tarafına 1 tanininin eklenmesiyle meydana gelir. Bu sebepten ötürü nikriz makamı, zirgüleli hicaz hariç hicaz ailesine çok benzemektedir. Dolayısıyla hicaz ailesinde ki hüseyinî perdesinde yapılan uşşâk’lı, nîm hicaz ve dik kürdî perdelerinde çeşnisiz yapılan asma kalışlar nikriz makamında da görülür. Nikriz makamı ayrıca düğâh perdesinde hicaz çeşniyle de asma kalış yapabilir. Nikriz makamı, râst ve uşşâk çeşnilerine geçki yapmayı sever. Bu yüzden nikriz makamında ki eserlerde yerinde râst çeşni, yerinde uşşâk çeşni ve segâh perdesinde segâh ve ferahnak çeşnili asma kalışlar yapılır. Bu çeşnileri yapabilmek için nîm hicaz ve dik kürdî perdeleri yerine çargâh ve segâh perdeleri kullanılır. Nikriz makamında ki bazı eserler râst ile de karar verebilir. Donanımında si için bakiye bemolü, fa ve do için bakiye diyezi donanıma yazılır. Gerekli değişiklikler eser içinde gösterilmektedir. Yedeni ise birinci aralıktaki bakiye diyezli fa ırâk perdesidir. Tam karar sırasında yedenin önemi büyüktür. Nikriz makamı genellikle tîzde genişlemiş kısım da pek dolaşmaz. En çok kullanılan genişleme pes taraftan yapılandır ki, bu da Yegâh

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi perdesi üzerine bir râst dördlüsü getirmekle yapılır. Bunu nevâ perdesindeki râst dördlüsünün pes taraftaki simetriği olarak düşünebiliriz (Özkan, 2020).

Özkan'a göre makam tizden de bazen nevâ'daki râst veya bûselik beşlisinin dizi halinde uzatmakla genişleyebilmektedir. Seyri ise güçlü neva perdesi civarından veya bazen de nikriz beşlinin seslerinden başlamaktadır. Makamı meydana getiren karışık gezinildikten sonra, güçlü neva perdesinde yarım karar yapılmakta olup, gerekli asma kararlar da gösterildikten sonra rast perdesinde nikriz, bazen rast çeşnisiyle yedenli tam karar yapılmaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

“Şu Söğütte Bir Kuş Var” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 1'de görüldüğü üzere rast perdesi ve civarından seyre başlamış rast- yegâh- dügâh- nim hicaz- kürdi- ırak perdelerinde gezinerek 4. ölçüde makamın güçlüsü olan neva perdesinde asma kalış yapmıştır.

Şekil 1

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Sonra şekil 2'de anlaşıldığı üzere nim hicaz perdesini çargâh perdesine, kürdi perdesini ise buselik perdesine dönüştürerek rast- çargâh- buselik ve neva seslerinde gezinerek rast perdesi üzerinde rast seslerini göstermiş olup tekrar nikriz seslerine dönmüştür.

Şekil 2

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Şekil 3:

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Şekil 3'te olduğu gibi söz girişinde ise yine çargâh- buselik ve neva seslerinde gezinerek seyre başlamış, 21. ölçüde tekrar nikriz seslerinde gezinmiştir.

Şekil 4:

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Söz bölümünden sonraki saz bölümü olan şekil 4'te ise gerdaniye perdesini güçlendirerek seyre başlamış olup neva perdesi üzerindeki hicaz seslerini gösterdikten sonra rast perdesi üzerindeki nikriz seslerini göstererek neveser makamına geçki yapmıştır.

Şekil 5

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Son olarak şekil 5'te görüldüğü gibi neveser seslerinde gezindikten sonra nikriz sesleri ile karar etmiştir.

Şekil 6

Şu Söğütte Bir Kuş Var türküsünün analizi

Türkünün güçlü perdesinin çargâh, neva ve gerdaniye perdeleri olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olmadığı görülmektedir. Çünkü Meragi nikriz makamı dizisini açıklarken neva üstünde rast seslerinin olduğunu dile getirmektedir. Ancak türküde rast değil buselik ve hicaz seslerinde gezinilmiştir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Kutluğ'da nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu dile getirmektedir. İlki seyrine karar perdesi civarından başlayıp çıkıcı hareket etmesi, diğeri ise güçlü perdesi yani neva perdesi civarından başlayıp seyrinin inici- çıkıcı hareket etmesidir. Kutluğ, nikriz makamını zenginleştirmek için tiz bölgedeki eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini ve rastta rast seslerinin kullanılıp hatta nikriz sesleri yerine rast sesleri ile de karar edilebileceğini söylemektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda türkünün dizisinin Nasır Dede, Arel, Özkan ve Kutluğ'a göre nikriz makamının karşılandığı tespit edilmiştir. Karadeniz'e göre nikriz makamının iki adet seyir alanı vardır. Bunlardan ilki neva perdesinden diğeri

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi Sagır" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmaktadır. Türkünün rast perdesinden başlaması ve doğrudan hicaz seslerini gösterdikten sonra rastta rast sesleriyle hicaz sesleri karışık seyretmesi durumu dolayısıyla türkünün Sühan İrden'e göre Nikriz-i Kebir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan ise nikriz makamını, neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanıldığını dile getirmiştir. Türkünün içerisinde de neva üzeri buselikli kullanıldığı için bu türkünün dizisi Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir.

“Bahçalarda Zerdâli” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 13'de görüldüğü üzere yegâh perdesinden rast sesleri ile seyre başlamıştır. Yegâh, hüseyinâşiran, ırak, rast, dügâh, kürdi seslerinde gezindikten sonra nim hicaz perdesi yerine çargâh perdesi kullanılarak rastta rast sesleri gösterilmiştir.

Şekil 13

Bahçalarda Zerdâli türküsünün analizi

Daha sonra şekil 14'de olduğu gibi türkünün 4. ölçüsünde rastta buselik seslerini göstererek rast perdesinde kalış yapmıştır. 5. ölçüde yegâhta rast seslerini gösterip 6. ölçüde rastta buselik seslerini göstermiştir.

Şekil 14

Bahçalarda Zerdâli türküsünün analizi

Söz girişi olan şekil 15'de görüldüğü üzere gerdaniye perdesinde uzun kalış yaparak başlamıştır. Tiz durak perdesi olan gerdaniye perdesinde kalışlar yaparak 10. ölçüye kadar hüseyini, eviç ve gerdaniye seslerinde gezinmiştir.

Şekil 15

Bahçalarda Zerdâli türküsünün analizi

Şekil 16'daki 11. ölçüde ise neva perdesi üzerindeki buselik seslerini göstererek 13. ölçüye kadar seyrederek neva perdesinde kalış yapmıştır.

Şekil 16

Bahçalarda Zerdâli türküsünün analizi

Şekil 17'deki 14. ölçüden 16. ölçüye kadar ise hüseyini, neva, nim hicaz, kürdi, dügâh ve rast seslerinde gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz seslerini göstermiştir.

Şekil 17

Bahçalarda Zerdâli türküsünün analizi

Giriş sazı ara saz olarak da çalındıktan sonraki söz girişi şekil 18’de olduğu gibi hüseyini perdesinden seyre başlayarak gerdaniye perdesini kuvvetlendirmiştir.

Şekil 18

Bahçalarda Zerdâli Türküsünün Analizi

Hüseyini, eviç, gerdaniye, muhayyer seslerinde gezindikten sonra eviç perdesi şekil 19’da görüldüğü üzere 26.- 28. ölçüde acem perdesine dönüştürülerek neva perdesi üzerindeki buselik sesleri gösterilmiştir.

Şekil 19

Bahçalarda Zerdâli Türküsünün Analizi

Şekil 20’den de anlaşılacağı üzere türkü karara inerken hüseyini, neva, nim hicaz, kürdi, düğâh ve rast seslerinde gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleriyle karar etmiştir.

Şekil 20

Bahçalarda Zerdâli Türküsünün Analizi

Türkünün güçlü perdesinin, neva ve gerdaniye perdesi, karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi’ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türküde de neva üzerinde hem rast hem de buselik çeşnileri yapıldığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkünün içerisinde de acem ve eviç perdeleri kullanıldığı için türkünün dizisinin Nasır Dede’ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde ise hem eviç hem de acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyrinde rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem acem hem de eviç perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Bu türkü seyrine rast perdesi civarından başlayıp ve hicaz sesleri ile çıkıcı olarak hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Kebir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem rast hem de buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

"On Dört Bin Yıl Gezdim" adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 21'de görüldüğü üzere seyrine rast perdesinden başlamıştır. 3. ölçüde tamamen rast perdesi ile seyretmiştir. 4. ölçüde rast, kürdi ve düğâh seslerinde gezinerek düğâh perdesinde asma kalış yapmıştır.

Şekil 21

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 22 ve 23'de yer alan 5.-6. ve 7. ölçüde rast, kürdi, çargâh ve düğâh seslerinde gezinerek düğâh perdesi üzerindeki kürdi sesleriyle düğâhta asma kalış yapmıştır.

Şekil 22

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 23

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 24 ve 25'te yer alan 8. ve 9. ölçüde rast, neva, eviç seslerinde gezinerek neva perdesinin güçlendirildiği görülmektedir. Aynı seyir 12. ölçüye kadar devam etmiştir.

Şekil 24

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 25

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 26 ve 27 de görüldüğü üzere 13. ölçüde eviç, neva, nim hicaz ve rast seslerinde gezinerek 18. ölçüye kadar devam etmiş olup nikriz seslerinde gezinerek düğâhta asma kalış yapmıştır.

Şekil 26

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 27

On Dört Bin Yıl Gezdim türküsünün analizi

Şekil 28'deki 19. ölçüde, yegâh perdesine dek genişleme yaparak yegâh, ırak ve rast perdelerinde gezinerek yegâh perdesi üzerindeki rast seslerini göstermiştir. 20. ölçüde eviç perdesi naturelleştirilerek ırak perdesi üzerindeki ferahnak sesleri gösterilmiştir.

Şekil 28

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 29'da yer alan 21. ve 22. ölçülerde de ırak perdesi üzerindeki ferahnak sesleri ile devam etmiştir.

Şekil 29

On Dört Bin Yıl Gezdim türküsünün analizi

Şekil 30'da görüldüğü üzere 23. ölçüde yeniden kürdi perdesi olarak ırak perdesi acemaşiran perdesine dönüştürülerek acemaşiranda çargâh sesleri gösterilmiştir.

Şekil 30

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

24. ölçüde yani şekil 31'den de anlaşılacağı üzere yeniden ırak perdesi alınarak 26. ölçüye kadar rast, neva, kürdi, düğâh ve ırak seslerinde gezinmiştir. Şekil 32' deki 27. ölçüde yeniden neva perdesi güçlendirilmiştir.

Şekil 31

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 32

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Şekil 33'te görüldüğü üzere 28. ölçüde neva, hüseyini ve acem perdelerinde gezinmiştir. 29. ölçüde nim hicaz perdesini alarak 39. ölçüye kadar rast perdesi üzerindeki nikriz seslerinde gezinerek ırak perdesini de göstererek rast perdesinde yarım yedenli karar etmiştir.

Şekil 33

On Dört Bin Yıl Gezdim Türküsünün Analizi

Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi, karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde hem rast hem de buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde eviç ve acem perdesi kullanıldığı, neva üzerinde hem rast hem de buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde ise hem eviç hem de acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta

rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir.

Türkünün seyrinde rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem acem hem de eviç perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Bu türkü seyrine rast perdesi civarından başlayıp ve hicaz sesleri ile çıkıcı olarak hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Kebir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem rast hem de buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

“Şu Aydın’ın Uşağı” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 34’te görüldüğü üzere seyrine neva perdesinde buselik sesleri ile başlamıştır.

Şekil 34

Şu Aydın’ın Uşağı Türküsünün Analizi

Şekil 35’te yer alan 2. ölçüde nim hicaz, neva, hüseyini, acem, gerdaniye ve muhayyer perdelerini kullanarak neva perdesinde buselikli kalış yapmıştır.

Şekil 35

Şu Aydın’ın Uşağı Türküsünün Analizi

Şekil 36’da yer alan 3. Ölçüde rastta nikriz seslerini kullanarak neva perdesinde kalış yapmıştır.

Şekil 36

Şu Aydın’ın Uşağı Türküsünün Analizi

Şekil 37’de yer alan 4. ölçüde tekrar rastta nikriz seslerinde gezinip rast perdesinde kalış yapmıştır.

Şekil 37

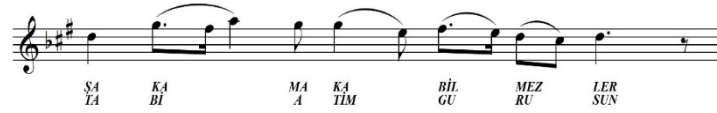
Şu Aydın’ın Uşağı Türküsünün Analizi

Şekil 38’de yer alan 5. ölçüde neva, hüseyini, acem, gerdaniye ve muhayyer perdelerinde gezinerek neva perdesinde

Şekil 38

Şu Aydın'ın Uşagı Türküsünün Analizi

Şekil 39'da yer alan 6. ölçüde nim hicaz, neva, hüseyini, acem, gerdaniye ve muhayyer perdelerinde gezinerek neva perdesinde buselikli kalış yapmıştır.

Şekil 39

Şu Aydın'ın Uşagı Türküsünün Analizi

Şekil 40'ta yer alan 7. ölçüde eviç perdesi yerine acem perdesi ve buselik perdesi yerine kürdi perdesini kullanarak, rastta nikriz seslerinde gezinerek neva perdesinde kalış yapmıştır.

Şekil 40

Şu Aydın'ın Uşagı Türküsünün Analizi

Son olarak şekil 41'de görüldüğü üzere 8. ölçüde rastta nikriz seslerini kullanarak rast perdesinde tam karar etmiştir.

Şekil 41

Şu Aydın'ın Uşagı Türküsünün Analizi

Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi, karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde buselik seslerini kullandığı görülmektedir.

Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde acem perdesi kullanıldığı ve neva üzerinde buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde ise acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade

etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri de neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagır" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine neva perdesinden başladığı ve hicaz sesleri ile inici-çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Sagır makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

"Sen Bu Yaylaları Yayliyamasun" adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 42'de görüldüğü üzere gerdaniye perdesinden inici bir seyirle başlamıştır. 1. Ölçüden 9. Ölçüye kadar gerdaniye, eviç, acem, hüseyini, neva ve nim hicaz perdelerinde gezinerek neva perdesi üzerindeki rast ve buselik seslerinde gezinilmiştir.

Şekil 42

Sen Bu Yaylaları Yayliyamasun Türküsünün Analizi

Şekil 43'te yer alan 11. ve 12. Ölçüde nim hicaz, buselik, seslerinde gezinilmiştir.

Şekil 43

Sen Bu Yaylaları Yayliyamasun Türküsünün Analizi

13. ölçüde buselik perdesi tekrar kürdi perdesine dönüştürülmüştür. 13. Ölçüden itibaren kürdi, düğâh, rast, nim hicaz ve neva seslerinde gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri ile karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi ve karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi

Meragi'ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde rast ve buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde hem acem hem de eviç perdesinin kullanıldığı, neva üzerinde hem buselikli hem de rastlı yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde eviç perdesi kullanılıyor olsa da aynı zamanda acem perdesi de kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri de neva perdesinden başlayıp inici-çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem acem perdesi hem de eviç kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine neva perdesinden başladığı ve hicaz sesleri ile inici-çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Sagir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem buselik hem de rast sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

"Şişedeki Gülyağı" adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 44'te görüldüğü üzere gerdaniye perdesinde inici bir seyirle başlamıştır. Gerdaniye, eviç, muhayyer, acem, hüseyini, neva ve nim hicaz seslerinde gezinerek neva perdesi üzerindeki buselik ve rast sesleri gösterilmiştir.

Şekil 44

Şişedeki Gülyağı Türküsünün Analizi

Şekil 45'te yer alan 2. ve 3. ölçüde çıkıcı bir seyirle ırak, rast, düğâh, kürdi, neva seslerinde gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilmiş ve neva perdesinde asma kalış yapılmıştır.

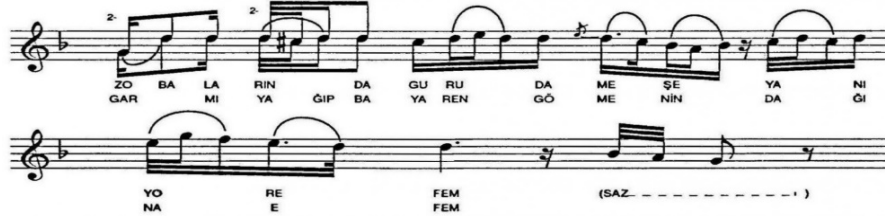
DO RUM GÖZ LÜM GÖ RÜ NEN BUR DUR DA
 DO RUM GÖZ LÜM BUR DUR PA ŞA SIZ OL
 DO RUM GÖZ LÜM BUR DU RA PA ŞA OL
 MAZ Dİ

“Zobalarında Guru Da Meşe Yanıyor” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır.

Türkü; şekil 46’da görüldüğü üzere rast-neva perdesi atlamasıyla seyre başlamıştır. Rast, neva, nim hicaz, kürdi, düğâh, hüseyni, gerdaniye, acem perdelerinde gezinerek ilk önce neva perdesi üzerindeki buselik dersleri gösterilmiş, daha

Şekil 46

Zobalarında Guru Da Meşe Yaniyor Türküsünün Analizi

Şekil 47 ve 48'dede yer alan türkünün 2. ölçüsünde tekrar neva perdesi üzerindeki buselik seslerinde gezinerek neva perdesi asma kalış yapılmıştır.

Şekil 47

Zobalarında Guru Da Meşe Yaniyor Türküsünün Analizi

Şekil 48

Zobalarında Guru Da Meşe Yaniyor Türküsünün Analizi

3. ölçüde neva perdesi üzerindeki buselik seslerine nim hicaz ve kürdi sesleri eklenmiştir. 4. ve 5. ölçüde ise rast perdesi üzerindeki nikriz seslerinde gezinerek rast perdesinde karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi karar perdesinin ise rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde acem perdesi kullanıldığı, neva üzerinde buselikli yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir.

Türkünün seyri de rast perdesinden başlayıp çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine rast perdesinden başladığı ve hicaz sesleri ile çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Kebir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

"Bahçede Erik Dalı" adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 49'da gerdaniye perdesinden seyre başlamıştır. Gerdaniye, acem, hüseyini, neva, nim hicaz seslerinde gezinerek neva perdesi üzerindeki buselik sesleri gösterilmiştir. Daha sonra aynı seslere kürdi, düğâh ve rast perdeleri eklenerek şekil 50'de olduğu gibi rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilmiştir.

Şekil 49

Bahçede Erik Dalı Türküsünün Analizi

Şekil 50

Bahçede Erik Dalı Türküsünün Analizi

Şekil 51-52 ve 53'te yer alan 5. ve 8. Ölçü arasında rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilmeye devam etmiştir.

Şekil 51

Bahçede Erik Dalı Türküsünün Analizi

Şekil 52

Bahçede Erik Dalı Türküsünün Analizi

Şekil 53:

Bahçede Erik Dalı Türküsünün Analizi

9. ölçüden 16. Ölçüye kadar 1. ve 8. Ölçüye kadar olan ezgi tekrar edilmiştir. 17. Ölçüde nim hicaz perdesinde uzun kalışların yapıldığı görülmekte olup türkü rast perdesi üzerindeki nikriz sesleriyle karar etmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi

neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde hem buselik hem de rast seslerinin kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde hem eviç hem de acem perdesi kullanıldığı ve neva üzerinde hem buselikli hem de rastlı yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde eviç perdesi kullanılıyor olsa da acem perdesi de kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri de neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem acem hem de eviç perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine neva perdesi civarından başladığı ve hicaz sesleri ile inici-çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Sagir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem buselik hem de rast sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

"Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir" adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 54'te görüldüğü üzere nim hicaz perdesinden seyre başlamıştır. Nim hicaz, neva, hüseyini, kürdi, düğâh ve rast seslerinde gezinerek şekil 55'te olduğu gibi rast perdesi üzerindeki nikriz seslerinde gezinilmiştir.

Şekil 54

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 55

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 56'daki 4. ölçüden 12. Ölçüye kadar rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilmeye devam etmiştir. 13. Ölçüde neva, hüseyini, acem perdeleriyle neva perdesi üzerindeki buselik sesleri gösterilmiştir. 14. Ölçüde ise aynı perdeler nim

Şekil 56

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 57

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 58-59 ve 60'da görüldüğü üzere 15. ölçüden 18. Ölçüye kadar kürdi, nim hicaz, neva, rast, düğâh, ırak seslerinde gezinerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilmiştir.

Şekil 58

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 59

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Şekil 60

Bana Bu İlmi İrfanı Veren Muhammed Ali'dir Türküsünün Analizi

Türkünün geri kalan seyrinde hiçbir değişiklik bulunmamaktadır. Neva perdesi üzerindeki buselik sesleri ve rast perdesi üzerindeki nikriz seslerinde gezindikten sonra rast perdesinde nikrizli karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi olduğu ve karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde acem perdesi kullanıldığı ve neva üzerinde buselikli yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından

Daha sonra tekrar aynı ezgileri ve sesleri devam ettirerek 11. Ölçüde rastta nikriz sesleri ile karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi olduğu ve karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkünün donanımında her ne kadar eviç perdesi olsa da içerisinde acem perdesi kullanılarak neva üzerinde buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde acem perdesi kullanıldığı, neva üzerinde buselikli yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri rast perdesinden başlayıp çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine rast perdesinden başladığı ve hicaz sesleri ile çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Kebir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

“Çek Deveci Develeri” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 64'te görüldüğü üzere nim hicaz perdesinden seyre başlamış olup hüseyini perdesinde uzun kalış yapılmıştır.

2. Ölçüde ise hüseyini, gerdaniye, eviç, acem, neva, nim hicaz, buselik seslerinde gezinilerek nim hicaz perdesinde asma kalış yapılmıştır.

Şekil 64

Çek Deveci Develeri Türküsünün Analizi

Şekil 65'te yer alan 3. ölçüden 6. ölçüye kadar yine aynı seslerde gezinilerek rast perdesi üzerindeki nikriz sesleriyle asma kalış yapılmıştır.

Şekil 65

Çek Deveci Develeri Türküsünün Analizi

7. ölçüden itibaren rast perdesi üzerindeki nikriz sesleri gösterilerek rast perdesinde nikrizli karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin çargâh ve neva perdesi olduğu, karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde hem rast hem de buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde hem eviç hem de acem perdesi kullanıldığı, neva üzerinde hem rastlı hem de buselikli yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde eviç perdesi kullanılıyor olsa da acem perdesi de kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri de neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem eviç hem de acem perdesi kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine neva perdesi civarından başladığı ve hicaz sesleri ile inici-çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Sagir makamında olduğu söylenebilmektedir.

Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem rast hem de buselik sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

“Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim” adlı türkünün makamsal analizi nasıldır?

Türkü; şekil 66’da görüldüğü üzere seyrine neva perdesinden başlamıştır. 1. ölçüden 7. ölçüye kadar neva üzerinde hicaz seslerin ile karışık gezinilmiştir. Söz konusu seyrir şekil 66-67 ve 68’de açıkça görülmektedir.

Şekil 66

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 67

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 68

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 69’da yer alan 8. ölçüde rast, dügâh, uşşak ve çargâh sesleri kullanılarak rast perdesinde uşşaklı gezinilmiştir.

Şekil 69

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 70 ve 71’de yer alan 10. ölçüden 15. ölçüye kadar rast perdesi üzerindeki nikriz seslerinde karışık gezinilerek 14 ve şekil 72’de yer alan 15. ölçüde rast perdesinde uzun bir kalış yapılmıştır.

Şekil 70

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 71

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Şekil 72

Gelmiş İken Bu Elleri Gezerim Türküsünün Analizi

Saz bölümü bittikten sonra yani 20. ölçüden sonra, 1. ölçüden 15. ölçüye kadar olan ezgi tekrar edilmiş olup rastta nikriz sesleriyle rast perdesinde karar etmiştir. Türkünün güçlü perdesinin neva perdesi ve karar perdesinin rast perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkünün seyir özellikleri göz önüne alındığında Meragi'ye göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Meragi nikriz makamının neva perdesi üzerinde rast yaptığını söylemektedir. Türkü içerisinde neva üzerinde hem rast hem de buselik seslerini kullandığı görülmektedir. Nasır Dede ise eski icracıların nikriz makamında eviç ve acem perde kullanımlarının icracılara göre değiştiğini ifade ederek iki farklı kullanımın da olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde Arel de nikriz makamının kimi zaman neva üzerinde rast, kimi zaman ise buselik seslerinin olabileceğini söylemektedir. Türkü içerisinde hem acem hem de eviç perdesi kullanılarak, neva üzerinde hem buselikli hem de rastlı yapı kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Nasır Dede ve Arel'e göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. Ezgi ise nikriz makamının basit bir makam olduğunu düşünüp acem perdesinin kullanıldığı nikriz makamını kabul etmemektedir. Türkünün içerisinde eviç perdesi kullanılıyor olsa da acem perdesi de kullanıldığı için bu türkünün dizisi Ezgi'ye göre nikriz makamında olmadığı söylenebilmektedir. Kutluğ, nikriz makamının iki farklı şekilde olduğunu ifade etmektedir. Birincisi seyrine rast perdesi civarından başlayıp çıkıcı seyir özelliği kullanmasıdır, diğeri ise seyrine neva perdesi civarından başlayıp inici-çıkıcı hareket etmesidir. Aynı zamanda nikriz makamını zenginleştirmek için eviç perdesi yerine acem perdesinin de kullanılabileceğini hatta rastta rast seslerinin de kullanılabileceğini ve nikriz sesleri yerine rast sesleri ile karar edilebileceğini de ifade etmektedir. Türkünün seyri de neva perdesinden başlayıp inici-çıkıcı hareket ettiği için ve türkünün içerisinde hem eviç hem de acem perdesi kullanılmıştır. Aynı zamanda rast perdesinde nikriz ve rast sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisi Kutluğ'a göre nikriz makamında olduğu söylenebilmektedir. İrden ise nikriz makamını "Nikriz-i Sagir" ve "Nikriz-i Kebir" olarak ikiye ayırmıştır. Türkü seyrine neva perdesinden başladığı ve hicaz sesleri ile inici-çıkıcı hareket ettiği için İrden'e göre Nikriz-i Sagir makamında olduğu söylenebilmektedir. Özkan'a göre nikriz makamı neva üzerinde rastlı ve buselikli olarak iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Türkünün içerisinde neva perdesi üzerinde hem buselik hem de rast sesleri kullanıldığı için bu türkünün dizisinin Özkan'a göre nikriz makamında olduğu söylenmektedir.

TRT Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Türkiye'deki Bölgelere Göre Karşılaştırmalı Analizi

Seyir özelliklerini göz önüne aldığında; Karadeniz ve Marmara bölgesinde genellikle inici-çıkıcı kullanıldığı, İç Anadolu ve Ege bölgesinde genellikle çıkıcı- inici kullanıldığı, Güneydoğu Anadolu bölgesinde çıkıcı kullanıldığı, Akdeniz

bölgesinde genellikle inici kullanıldığı, Doğu Anadolu bölgesinde ise genellikle çıkıcı seyir özelliği kullanıldığı tespit edilmiştir.

Makamın dizi seslerinin kullanımı göz önüne alındığında; Karadeniz, İç Anadolu ve Ege bölgesinde genellikle neva perdesi üzerinde buselik seslerinin kullanıldığı, Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde neva üzerinde buselik ve rast seslerinin kullanıldığı, Doğu Anadolu bölgesinde neva üzerinde rast ve buselik seslerinin kullanıldığı, Marmara bölgesinde genellikle neva üzerinde buselik ve rast seslerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu yedi bölgede rast perdesi üzerinde nikriz seslerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Fakat Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Ege, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde rastta nikriz sesleri dışında makamın dizisinde de kullanılabilen rastta rast seslerinin de genellikle kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkünün güçlü perdesi göz önüne alındığında; Ege, Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgesinde güçlüne neva perdesi olduğu, Marmara bölgesinde güçlüne genellikle gerdaniye ve neva olduğu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinde güçlüne genellikle neva olduğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise güçlüne gerdaniye ve neva perdesi olduğu tespit edilmiştir. Türkü içerisinde makamın ana sesleri dışında kullanılan sesler göz önüne alındığında; Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde makamın ana sesleri dışında başka ses kullanılmadığı, Marmara ve Karadeniz bölgesinde genellikle ana sesler dışında neveser geçki yaptığı, Ege ve Doğu Anadolu bölgesinde genellikle ana sesler dışında başka ses kullanılmadığı, İç Anadolu bölgesinde ise ana sesler dışında düğâh perdesi üzerinde başka sesler kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkülerin karar etme şekilleri göz önüne alındığında, bu yedi bölgedeki tüm eserlerin rastta nikriz sesleri ile karar ettiği tespit edilmiştir. Türkülerin genişlemesi göz önüne alındığında; Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve Ege bölgesinde yegâhta rast sesleri ile genişleme yaptığı görülmektedir. Bu iki bölge dışında kalan, Akdeniz, Marmara, Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerindeki nikriz makamındaki sözlü eserlerde genişleme yapılmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Araştırmanın sonucunda TRT repertuarında bulunan nikriz makamında toplam 24 tane sözlü eser olduğu tespit edilmiştir. Bu eserlerin 3 tanesinin Marmara bölgesinde, 5 tanesinin Ege bölgesinde, 4 tanesinin İç Anadolu bölgesinde, 1 tanesinin Güneydoğu Anadolu bölgesinde, 2 tanesinin Doğu Anadolu bölgesinde, 2 tanesinin Akdeniz bölgesinde, 6 tanesinin Karadeniz bölgesine ait olduğu tespit edilmiştir.

Seyir özellikleri dikkate alındığında; Karadeniz ve Marmara bölgesinde genellikle inici-çıkıcı, İç Anadolu ve Ege bölgelerinde çıkıcı-inici, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde çıkıcı ve Akdeniz bölgesinde ise inici bir seyir yapısının olduğu;

Makamın dizi seslerinin kullanımı göz önüne alındığında; Karadeniz, İç Anadolu ve Ege bölgesinde genellikle neva

Trt Repertuvarında Bulunan Nikriz Makamındaki Sözlü Eserlerin Makamsal Yapılarının Türkiye'deki Bölgelere Göre Analizi
perdesi üzerinde buselik seslerinin kullanıldığı, Akdeniz, Marmara, Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde
neva üzerinde buselik ve rast seslerinin kullanıldığı;

Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Ege, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde rastta nikriz sesleri dışında makamın
dizisinde de kullanılabilen rastta rast seslerinin de kullanıldığı;

Türkü içerisinde makamın ana sesleri dışında kullanılan sesler göz önüne alındığında; Akdeniz, Güneydoğu Anadolu,
Ege ve Doğu Anadolu bölgesinde genellikle makamın ana sesleri dışında başka ses kullanılmadığı, Marmara ve Karadeniz
bölgesinde genellikle neveser geçki yaptığı, İç Anadolu bölgesinde ise ana sesler dışında düğâhta uşşak ve segâh seslerinin
kullanıldığı tespit edilmiştir.

Türkünün güçlü perdesi göz önüne alındığında; Ege, Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgesinde güçlünün neva perdesi
olduğu, Marmara bölgesinde güçlünün genellikle gerdaniye ve neva olduğu, Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinde
güçlünün genellikle neva olduğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde ise güçlünün gerdaniye ve neva perdesi olduğu
tespit edilmiştir.

Türkülerin karar etme şekilleri göz önüne alındığında, bu yedi bölgedeki tüm eserlerin rastta nikriz sesleri ile karar ettiği
tespit edilmiştir.

Türkülerin genişlemesi göz önüne alındığında; Güneydoğu Anadolu bölgesinde ve Ege bölgesinde yegâhta rast sesleri
ile genişleme yaptığı görülmektedir. Bu iki bölge dışında kalan, Akdeniz, Marmara, Karadeniz, Doğu Anadolu ve İç
Anadolu bölgelerindeki nikriz makamındaki sözlü eserlerde genişleme yapılmadığı tespit edilmiştir.

Etik kurul onayı

Bu araştırmada insan, hayvan ve hassas veriler kullanılmadığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Yazarlık katkısı

Çalışmanın tasarımı ve konsepti: MK, İAO; verilerin toplanması: MK, İAO; sonuçların analizi ve yorumlanması: MK,
İAO; çalışmanın yazımı: MK, İAO. Tüm yazarlar sonuçları gözden geçirmiş ve makalenin son halini onaylamıştır.

Finansman kaynağı

Yazarlar, çalışmanın herhangi bir finansman almadığını beyan etmektedir.

Çıkar çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Ethical approval

Ethical committee approval is not required for this research as it does not involve the use of human or animal subjects
or sensitive data.

Author contribution

Study conception and design MK, İAO; data collection: MK, İAO; analysis and interpretation of results: MK, İAO; draft
manuscript preparation: MK, İAO. All authors reviewed the results and approved the final version of the article.

Source of funding

The authors declare the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

Kaynakça

Çakı, P. ve Çolakoğlu Sarı, G. (2025). Arel teorisinin iktidarı üzerine bir inceleme. *Konservatoryum*, 12(1), 235–249.

<https://doi.org/10.26650/CONS2025-1658212>

İrden, S. (2023). *Türk halk müziğinde makamlar ve terkipler*. Eğitim Yayınevi.

Karadeniz, M. E. (T. Y.). *Türk musikisinin nazariye ve esasları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kutluğ, Y. F. (2000). *Türk musikisinde makamlar*. Yapı Kredi Yayınları.

Özkan, İ. H. (2020). *Türk musikisi nazariyatı ve usulleri*. Ötüken Yayınları.

Extended abstract

Introduction

Turkish music is divided into Turkish folk music and Turkish art music. Although they possess distinct musical dynamics in terms of style, attitude, form, performance environments, and instruments, they have interacted from past to present. Examples of this interaction can be seen in the repertoire. However, when examining perspectives on theoretical definitions, it is striking that there are many different approaches to the modal descriptions of Turkish folk music.

Method

The aim of this study is to analyze the modal structures of the folk songs in nikriz mode in the TRT repertoire according to the regions and to examine the nikriz mode according to the regions. The study is important in terms of identifying the folk songs in the nikriz mode in the TRT repertoire, analyzing the modal structures of the folk songs in the identified nikriz mode according to the regions, being the first to be conducted, and being a resource for researchers who will work in this field. The scores of the works required for the study were limited to those in the TRT repertoire. Furthermore, the works were classified according to seven regions in Turkey. The study employed a qualitative research method, including a screening model and content analysis. Data were collected through a literature review. Initially, the data obtained through the screening method was coded according to thematic headings. The coded data was then classified according to thematic headings, explained in the relevant sections of the study, and analyzed using content analysis. The study population consisted of twenty-four folk songs in the nikriz makam from the TRT repertoire.

Findings, Discussion and Results

Considering the musical characteristics, the Black Sea and Marmara regions generally have a descending-ascending pattern, the Central Anatolia and Aegean regions a ascending-descending pattern, the Southeastern Anatolia and Eastern Anatolia regions a rising pattern, and the Mediterranean region a descending pattern. Considering the use of the scale sounds of the makam, the Black Sea, Central Anatolia, and Aegean regions generally use buselik sounds on the neva key, while the Mediterranean, Marmara, Southeastern Anatolia, and Eastern Anatolia regions use buselik and rast sounds on the neva key. In Eastern Anatolia, Southeastern Anatolia, the Aegean, Central Anatolia, and the Black Sea regions, in addition to the rastta nikriz sounds, the rastta rast sounds, which can also be used on the scale of the makam, are also used. Considering the decision making methods of the folk songs, it has been determined that all the works in these seven regions are decided with rastta nikriz sounds.